

Hon vågar att komma nära med hjälp av kameran. Nu möter du henne en gång i månaden i NWT:s Helg. Filmaren Sara Broos hittar inspiration i Berlin men hjärtat och livet finns i Fryksdalen.

Om det nya och det gamla

slutet av augusti var det uppstartsvecka med den manusutbildning jag driver på Alma Löv Museum, en vidareutbildning för manus för film och tv-serier. På distans till största delen men med veckolånga träffar på olika platser; Värmland, Stockholm, Berlin, Malmö, Köpenhamn, Göteborg. Arton vuxna studerande från hela landet med bakgrund som poeter, författare, regissörer, i åldrarna 23-56.

Vi möttes första dagen på Teaterbiografen i Sunne. Johan Gustavsson som driver bion berättade om renoveringen, det fantastiska arbete som gjorts och hans personliga engagemang för bion. Han visade en film om hur Selma Lagerlöf gick på premiären av *Körkarlen* 1921.

Senare under veckan besökte vi Mårbacka och fick en fantastisk guidning av chefsguiden Lena Larsson. Övrigt program under veckan bestod av möten med danska, sydkoreanska, svenska, tyska, indiska filmare, författare och producenter från produktionsbolaget Filmlance, som bland annat producerat tv-serien "Bron". Tvåra kast mellan det kommersiella och det konstnärligt smala. Mellan olika världar och perspektiv. Inte enbart det västerländska som vi är så starkt präglade av.

Jag minns när jag flyttade tillbaka till Värmland från Stockholm, hur jag kände att jag ville skapa mitt eget centrum, sätta saker i rörelse. Jag känner Selmas närvaro, ser ut över samma landskap hon skildrade. Tänker på traditioner och hembygdsromantik. Hur SD försöker kidnappa allt detta, kulturarvet. Tillbakablickandet och hur motståndet kan handla om att vi också börjar engagera oss mer, lära känna vår historia bättre. Och inser att det finns ingen motsättning mellan att älska det som en gång varit, att bevara traditioner och att bejaka det nya.

Under veckan fick vi besök av Anusha Andersson som driver projektet Historieberättarna och arbetar med flyktingbarn och nyanlända, som får skapa egna berättelser men också utgå från den svenska traditionen. Nu vill hon använda Selma Lagerlöfs romaner, låta barnen lära känna Selmas värld och själva tolka och berätta. De allmängiltiga teman som Selma skrev om; hem, tillhörighet, kärlek, platsens betydelse. Hon besöker Mårbacka, möter intendenten Irene Henriksson och de två fina äldre männen historieberättaren och kyrkvaktmästaren Göran Bengtsson och Hilding Bergkvist, vars far arbetade på Selmas jordbruk från 1919.

"Jag känner Selmas närvaro, ser ut över samma landskap hon skildrade."

FOTO: ÅSA ENELJUNG

Hilding växte upp i arbetarbo-staden intill Mårbacka. Nu sitter vi där tillsammans med Anusha som växt upp på Sri Lanka och som älskar Selma och vill föra arvet vidare till nya svenskar, Vi lyssnar uppmärksamt på Göran Bengtsson, denna legendariska historieberättare som känner till varenda gård i bygden och tar med människor på vandringar där han levandegör historien. Och Hilding med alla sina minnen och berättelser.

Tiden stannar. Mötet mellan nu och då. Det är rörande vackert. Så lätt det är att glömma var vi kommer ifrån, att bara rikta blicken framåt, mot det nya, moderna. Och hur vi så ofta minns våra kulturpersonligheter som äldre och inte som de unga ofta nyskapande och radikala människor de var. Selma var före sin tid på så många sätt. Men statyerna av henne visar en snäll gammal tant, inte den kortsnaggade modiga kvinnan som reste världen runt med Sophie Elkan; Libanon, Syrien, Jerusalem.

Häst och vagn, båt och tåg, kamelfärder i öknen. Jag ser utställningen på Mårbacka med foton från dessa resor, foton som Selma och Sophie tagit. Och blir djupt imponerad, inte bara av bildernas konstnärliga kvalitet, utan av att de verkligen genomförde dessa flera månader långa resor. Längtade ut i världen och sen återvände till sin hembygd för att berätta både om den egna platsen och de andra nya världar de upptäckte.

Selma som så ofta målas upp som en ofarlig sagotant när hon i verkligheten var före sin tid och på många sätt en rebell. Anna-Karin har precis kommit ut med en biografi om Selma Lagerlöf som fått fina recensioner; "Jag vill sätta världen i rörelse. En biografi över Selma

Lagerlöf". Där skildras Selma som en kvinna som bröt mot regler, som ofta utgick från gamla myter och legender, använde sagoformen i en tid då många såg ner på den sortens berättande. Hennes nobelpris i litteratur 1909 gjorde till exempel Strindberg rasande, precis som många andra män. Ogillandet mellan Strindberg och Lagerlöf var ömsesidigt och hon kallade honom "den vedervärdige".

En kvinna som levde med kvinnor trots att homosexualitet var tabu. Selma var också politiskt engagerad och brydde sig om de svaga och utsatta, inte bara i den närmsta omgivningen utan även i övriga världen. Detta i en tid då kvinnor inte ens hade rösträtt. Selma var en kritisk röst i industrialiseringens tidevarv och hon kritiserade det moderna samhällets förträngning av det förflutna. Selma menade att kapitalismen avhumaniserade samhället istället för att tillvara de tidigare generationernas livserfarenhet; "De levande tänker på de döda som de utplånade".

För Selma var de döda istället närvarande. Hon ville återge de historier hon hört i barndomen för att kunna levandegöra de döda. Ge dem en röst och ett värde. Veckan går mot sitt slut.

De nya författarna återvänder hem till Stockholm, Malmö, Oslo, Göteborg, flera av dem med rötter i andra delar av världen, Iran, Irak, Indien, Sri Lanka, Botswana, Polen, Frankrike, Sydkorea. Nu med en relation till Östra Ämtervik, med minnen från platsen, med kunskaper både om historien och det samtida. Jag cyklar till Kil för att hämta upp den gamla Volvo 240:n som min kollega lämnat på tågstationen. Solen håller på att gå ner, jag tänker på hur annorlunda man upplever ett landskap

när man cyklar eller går och inte sitter bakom en glasruta i en bil.

Hur alla dofter och intryck blir så verkliga, hur himlen välver sig över mig. Hur träden står där som vittnen och Fryken ligger stilla och spegelblank. Tänk om träden och vattnet kunde tala, kunde återge allt de upplevt under alla årtusenden. Och när jag lagt in cykeln i bilen och sätter på en gammal bland-cd från 90-talet med Leonard Cohen och den gamla bilen från 1986 tar mig fram på dessa vägar jag kört tusentals gånger känner jag ett rus av lycka gå genom kroppen. Denna bil som jag kört i sen jag var barn, så full av minnen, som är gammal och sliten men som ännu startar, som ännu har ett värde. Inte minst symboliskt.

Jag tänker tillbaka på när jag var barn. Och jag tänker på hur mitt gamla hus från slutet av 1800-talet som jag kommer hem till bär på alla dessa spår av liv, som sitter i väggarna, alla människor som bott där genom tiderna. Gett huset kärlek, lämnat kvar lite av sin ande i väggarna. Hur allt är en berättelse. Och hur dessa nya författare kanske en gång kommer vara framtidens kulturarv. En dag då ingen av oss längre finns.

Sara Broos
sara.broos@nwt.se

